

1930ական թուականներից սկսած ժողովրդական բանահիւսութեան բնագաւառը զլխաւորում էին մեծանուն գիտնականներ Մ. Արեղեանն ու Եր. Լալայեանը: Խորհրդային Հայաստանի տարբեր շրջաններն էին գործողութեամբ գիտական արշաւախմբեր ու անհատ բանահաւաքներ: Բանահաւաքչական այդ աշխատանքները ղեկավարում էին հմուտ մասնագէտներ Կ. Մելիք-Օհանջանեանը, Սպ. Մելիքեանը, Սրբ. Լիսիցեանը եւ ուրիշներ:

Այժմ բանահաւաքչական աշխատանքները կենտրոնացուած են Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի հնագիտութեան ու ազգագրութեան հաստատութեան մէջ: Եթէ անցեալում բանահիւսութեան նիւթերի հաւաքման գործը առանձին անհատների հայրենասիրական նախաձեռնութեան արդիւնք էր, ապա ներկայումս այն դարձել է ծրագրուած ու տեւական գիտական գործունէութեան ասպարէզ: Հանրապետութեան շրջաններն ու աւաններն են մեկնում խմբական գիտարշաւներ, որոնք մանրամասն ու հանգամանորէն ծանօթանում են տեղացի բանաստեղծներին, երգիչներին ու նուագողներին, գրի առնում նրանց պատմած հեքիաթներն ու զրոյցները, ձայնագրում բազմապիսի երգերն ու մեղեդիները, լուսանկարում ժողովրդական պարերն ու թատերական-ծիսական արարողութիւնները եւ այլն: Խմբական համակցուած հետազոտական այդ աշխատանքը հնարաւորութիւն է ընձեռնում ժողովրդական ըստեղծագործութեան այդ երեք բնագաւառները՝ բանարուեստը, երգարուեստը եւ պարարուեստը հետազոտելու իրենց կազմին եւ կապակցութեան մէջ: Հսկայական գործ են կատարել նաեւ անհատ բանահաւաքները: Նրանք Հայաստանից բացի լիւնում են միւս հանրապետութիւնների հայաբնակ աւաններում ու գիւղերում: Մարդարիտ Գրիգորեանը շրջելով Ղարաբաղի գիւղերը, տարիների ընթացքում հաւաքել է տեղացիների հեքիաթները: Նոյն

ձեւով հաւաքուել եւ արդէն լոյս են տեսել Նոր Նախիջևանի հայերի ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթերը: Մեծ եղեռնին վերաբերող բանահիւսական ուշադրաւ նիւթեր է հաւաքել լեզուաբան Ն. Մկրտչեանը: Վերջին տարիների ընթացքում տարբեր եղանակներով գրի են առնուել ու հաւաքուել ժողովրդական բանահիւսութեան, երաժշտութեան եւ պարարուեստի շուրջ 3000 անուն ստեղծագործութիւն:

Ազգանուէր ու հանրօգուտ այս աշխատանքներից անմասն չէ նաեւ սփիւռքի մտաւորականութիւնը: Մեծ Կոմիտասի աշակերտներից մէկը՝ որն շուրջ քառասուն տարուայ ընթացքում հաւաքել եւ խաղաղրել է արեւմտեան Հայաստանի տարբեր գաւառներից արտագաղթած Հայերի երգերն ու ասացուածքները: Բանահիւսական տարբեր տեսակի նիւթերի հաւաքածուներ են ուղարկել Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի հնագիտութեան և ազգագրութեան հաստատութեան բանահիւսութեան բաժնի սփիւռքահայ մտաւորականներ Ռ. Ճեպեճեանը, Կ. Սաֆարեանը, Ար. Գեւորեանը եւ ուրիշներ: Սփիւռքի բանահիւսութեան նիւթերի հաւաքումը եւ կործանից ու մոռացութիւնից փրկելը հրատապ եւ հայրենանուէր մեծ գործ է, որը պէտք է դրաւի մեր մտաւորականութեան ուշագրութիւնը:

Ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթերը մեծ ու կարեւոր արժէք են ներկայացնում հայ մշակոյթի համար, որոնք առատ ու հարուստ նիւթ են տալիս պատմաբաններին, ազգագրագէտներին, բանագէտներին, լեզուագէտներին, արուեստագէտներին, փիլիսոփաներին եւ այլ մասնագէտներին՝ քննելու եւ լուսաբանելու հայ ժողովրդի աշխարհայեացքում ու հոգեբանութիւնը, նրա կենցաղն ու սովորութիւնները:

Երեւան

ԱՐՏԱՇԷՍ ՆԱԶԻՆԵԱՆ

ԵՐԱԶՆԵՐՈՐ ԿՈԶԵՆ

ԿԱԿԱԶՆԵՐԸ

Ես կը սիրեմ կակաչներն,
Ինչպէս բուշերը մանկան.
Իբրեւ համբոյր, իբրեւ սէր,
Գեղեցկութիւնը գարնան:

Բռնած են դաշտ եւ այգի,
Հագարաւոր, բիւրաւոր.
Մէկը միւսին կը նայի,
Կոյսը կոյսին դէմ աղուոր:

Ծաղկէ ծաղիկ կը բռչին,
Ճառագայթներն արեւուն,
Եւ անգամ մ'ալ կը վառին
Երկինքին հետ ամազուն:

Զեփիւնը երբոր կը հասնի,
Ծափ կը գարնեն ժպտագին,
Եւ մեղմ խաբշափ մը կ'անցնի,
Ցնծութեան հետ սիւսին:

Կարմիր, կարմիր եւ կարմիր
Արփայական ծիրանի.
Ուր հորիզոնն ոսկեծիր,
Հըրաշքներով կը լեցուի:

Կարծես կղզին բովանդակ
Ըլլայ հսկայ ծաղկաման,
Եւ իր բուրումն անապակ,
Տենչ է սրտին վանական:

Թիքեռնիկներ ոսկեգոյն
Դադար չունին սիրելու.
Զըկայ ուրիշ տեղ գարուն,
Այսօր մօտիկ սրտերու: